

TKP | EMEK MERKEZİ

KRİZ FIRSATÇILIĞI GENEL
UYGULAMAYA DÖNÜŞÜYOR
**KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİNDE
NELER DEĞİŞTİ?**

KRİZ FIRSATÇILIĞI GENEL UYGULAMAYA DÖNÜŞÜYOR KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİNDE NELER DEĞİŞTİ?

Kısa çalışma ödeneği, şirketlerin genel, bölgesel ya da sektörel ekonomik krizi gerekçe göstererek haftalık çalışma süresini düşürdüğü veya faaliyetini kısmen ya da bütünüyle durdurduğu durumda, işçilere ödemesi gereken ücretin bir bölümünü işsizlik sigortası fonundan karşılaması olarak özetlenebilir. 2008-2009 krizinde birçok şirket bu yöntemle ücret yüklerinin önemli bir bölümünden kurtulmuştu. İçinden geçtiğimiz ekonomik kriz döneminde ise patronlar bu uygulamanın yaygınlaşmasını istiyordu. 9 Kasım 2018 tarihinde yapılan yeni düzenlemeyle patronların isteği karşılandı. Yapılan değişiklik şirketlerin genel kriz dönemleri dışında da bu uygulamadan yararlanmasının önünü açıyor. Bundan sonra işi bozulan patron “kısa çalışma yapacağım, ücretleri fondan ödeyin” diyebilir.

PATRONLAR İÇİN SEFERBERLİK

Kriz koşulları giderek derinleşirken patronların kriz fırsatçısı uygulamaları artmakta ve emekçiler işyerlerinde işsizlik tehdidiyle her geçen gün yeni dayatmalarla karşılaşmaktadır.

Kriz dönemlerinde patronlara yeni kaynaklar aktarılmakta ve bu kaynakların aktarılma mekanizmaları çeşitlendirilmektedir. Sermaye sınıfının ihtiyaçları için örgütlenmiş olan devlet, kriz dönemlerinde patronlar için seferberlik ilan etmektedir.

Öyle ki, işçilerin işsiz kaldığında yararlanması için oluşturulmuş İşsizlik Sigortası Fonu, emekçilerden çok patronların

kullanımına açılmakta ve işçiden alınıp sermaye kesimine doğrudan kaynak aktarılmaktadır.

Büyük bir kıyak olarak nitelenebilecek benzer bir uygulama, yine bu fon kaynakları kullanılarak “Kısa çalışma ve Kısa çalışma ödeneği” adı altında uzun süredir patronların kullanımındadır. Kriz döneminde bu uygulamaya patronlar tarafından daha fazla ve daha kolay başvurulmasına imkan verecek yeni bir düzenleme sessiz sedasız gerçekleştirilmiştir. İşsizlik Sigortası Fonu'nun yağmalanmasında yeni bir eşik atlanmak üzeredir. Patron sözcüleri, arka arkaya bu düzenlemeyi öven açıklamalar yapmışlardır.

KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ NEDİR?

Kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği, 2003 yılında çıkarılan 4857 sayılı İş Yasası'yla çalışma yaşamına girmiş; 2008 yılında 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Yasası'na aktarılmıştır.

İşsizlik Sigortası Fonu'nun işsizlik dışında kullanılmasına örnek gösterebileceğimiz düzenlemelerden biridir.

Bu yöntemde; kriz ve zorlayıcı nedenlerle, işyerindeki çalışma geçici olarak azaltılmış ya da durdurulmuşsa işverenlerin ücret ve SGK prim yükümlülüklerinin, yasayla belirlenen oranlarda, İşsizlik Sigortası Fonu bütçesinden karşılanması öngörülmektedir.

Yöntem, işçilerin çıkarına gibi gösterilmektedir. Oysa patronların üzerindeki ücret yükü, belirli bir dönem ve koşullarla sınırlı da olsa İşsizlik Sigortası Fonu'na ödetilmektedir.

Patron, borçlandırılmadığı için kriz ya da zorlayıcı nedenler ortadan kalktığında geri alınmamaktadır.

Sistem, yalnızca patronların çıkarına kurgulanmıştır. Bedeli işçilere ödetilmektedir: kısa çalışma ödeneğinden yararlandırılan işçi işsiz kaldığında, yararlandırıldığı süre işsizlik ödeneği süresinden düşülmektedir. Daha açık deyişle; işsizlik fon bütçesinden patronlar adına ödenen paralar, işsiz kaldıklarında ödenen işsizlik ödeneğinden kesilmektedir.

Bu uygulama, patronları kollayarak işyerlerinin kapatılmasına alternatif oluşturduğu için işçilerin ve sendikaların da buna destek vermesi beklenmektedir. İşçiler, patronların

kârından zararlarının azaltılmasını sağlayan ve İşsizlik Sigortası Fonu'nu sermaye tarafından daha fazla yağmalanmasına yol açan bu uygulamaya patronlarla aynı yerden bakamaz. İşçiler, işsizlik ile İşsizlik Sigortası Fonu'nun patronlara daha fazla kullanılması seçeneklerine sıkıştırılamaz.

PATRONLAR DAHA FAZLASINI İSTİYOR

Zaman zaman yapılan yasal düzenlemelerle kapsamının genişletilmesine karşın patronların özlemini karşılayacak düzeye ulaştırılamamıştır. Kısa çalışma ödeneğinin İşsizlik Sigortası Fonu harcamaları içindeki payı, çok düşük düzeylerde.

İŞKUR Kasım/2018 İşsizlik Sigortası Fonu Bültenine göre; 2002-2018/30 Kasım arasında işsizlik sigortasından 6 milyon 562 bin kişi yararlandırılmış toplam 22 milyar 761 milyon lira ödenmiştir. Kısa çalışma ödeneğinden yararlandırılanların sayısı ise Eylül/2005- Kasım/2018 arasında 228 bin 808 kişidir ve toplam 212 milyon 954 bin lira ödenmiştir.

İşsizlik Sigortası Fonu'ndan yararlandırılanların henüz binde 4'ü; ödemelerin binde 1'i büyüklüğünde bir uygu-

lamadan söz edilebilmektedir.

Son yıllarda kısa çalışma ödeneğinin fon bütçesi içindeki payının artırılmasına ve daha da önemlisi patronları kayırmacılığa daha çok fırsat verilmesine elverişli yasal düzenlemeler yapılması dikkat çekmektedir.

9 Kasım 2018 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan, kısa çalışma ödeneğinin değiştirilmesine ilişkin yönetmelik bu çabaların şimdilik sonucusudur.

Kısa çalışma ödeneğinin payı bugün için önemsizdir ama yakın bir gelecekte işsizlik fonu bütçesi içindeki payının artacağı dikkate alınmalıdır.

DEĞİŞİKLİKLE NELER YAPILDI?

- Yapılan düzenlemelerle ilgili yönetmeliğe ödenekten yararlanma koşulları içerisinde “dışsal etkilerden kaynaklanan dönemsel durumlar” gibi muğlak ve tanımlı genişleten bir ifade eklenerek sektörel ve bölgesel kriz gibi yeni unsurlar getirildi. Böylelikle uygulamanın kapsamı genişletildi.
- Nakit darlığı, pazar daralması, stokların artması gibi sorunlar eğer işverenin yönetme yetersizliğinden kaynaklanmışsa kısa çalışma ödeneği isteğinin reddedilmesinin öngörüldüğü kural, Kasım/2018'deki yönetmelik değişikliğiyle kaldırıldı. Böylelikle kendi kusurlarıyla zor duruma düşen patronların da yararlandırılmasının yolu açılmış oldu.
- Kısa çalışma ödeneğinden yararlanmak amacıyla yapılacak başvurularda somut nedenleri kanıtlayıcı belgeler eklenmesi kuralı kaldırıldı.

- Kurum yönetim kurulunun, müfettişlerin yazacakları raporlar üzerinden karar vermesi öngörüldü. Bu yöntem, müfettişlerin etki altında kalmadan karar vermesinin neredeyse imkansız olduğu Türkiye'de, patronlara kayırmacılığın yolunu daha fazla açmaktadır.
- Patronların yararlandırılma koşullarını taşıyıp taşımadığını inceleyecek müfettişlerin harcırahlarının da İşsizlik Sigortası Fonu bütçesinden karşılanması öngörüldü.

DEĞİŞİKLİK NELERİ İÇERMEDİ?

- Kısa çalışma ödeneğinden yararlandırılma süresi bittiğinde işçinin işten çıkarılmasını yasaklayan bir kural öngörülmedi.
- Tam gün çalıştırılan işçinin, yarım gün çalışıyor gösterilip ücretinin yarısının İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanmasını önleyecek bir denetim öngörülmedi.
- İşsizlik ödeneğine hak kazanamayan sigortalılar, kısa çalışma ödeneğinden yararlandırılmıyor. İşsizlik sigortasından yararlanabilme koşullarından biri son 120 gün içinde sürekli (kesintisiz) sigorta priminin yatırılmış olmasıydı; bu kural kaldırıldı. Yeni düzenlemede iş sözleşmesinin sürmüş olması yeterli sayılıyor. İşçinin sigorta primlerinin yatırılıp yatırılmadığının araştırılması gerekmediği için işverenin yükümlülüğünü yerine getirmediği ortaya çıkarılamayacak. Bu eksikliği giderecek bir yöntem getirilmedi.

KISA ÇALIŞMA ÖDENEĞİ (YASAL ÇERÇEVE)

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Yasasına 2008 yılında eklenen Ek 2'nci maddesinde şöyle bir kural yer alıyordu: genel ekonomik kriz ya da zorlayıcı nedenlerle işyerindeki haftalık çalışma süreleri geçici olarak önemli ölçüde azaltılmışsa; faaliyeti kısmen ya da bütünüyle durdurulmuşsa, Bakanlığın uygun görmesi koşuluyla işyerinde en çok üç ay süresince kısa çalışma yaptırılabilir.

Madde 2011 yılında değiştirilerek kısa çalışma yaptırılacak nedenler arasında; sektörel veya bölgesel” krizler eklendi. Bunun yanı sıra Bakanlar Kurulu kararıyla sürenin 6 aya kadar uzatılabilmesine olanak tanındı.

Maddeye göre, asgari ücretin brüt tutarının %150'sini aşmamak koşuluyla, son on iki aylık prime esas kazançlar dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama brüt kazancının %60'ı kısa çalışma ücreti adı altında İşsizlik Fonu

bütçesinden ödeniyor.

2018 yılının Kasım ayında yapılan son düzenlemede ise patronların kriz dönemlerinin dışında da kısa çalışma ödeneğinden yararlanabilmesinin önü

açıldı. Kısa çalışma yaptırılacak durumları ifade eden maddede şu ifade eklendi:

“İşverenin kendi sevk ve idaresinden kaynaklanmayan, önceden kestirilemeyen, bunun sonucu olarak bertaraf edilmesine olanak bulunmayan, geçici olarak çalışma süresinin azaltılması veya faaliyetin

tamamen veya kısmen durdurulması ile sonuçlanan dışsal etkilerden kaynaklanan dönemseller durumlar...” Buna göre Bakanlık şirketlerin başvurularını genel, bölgesel ya da sektörel kriz gerekçesiyle değil, deprem, su baskını, heyelan gibi “dışsal etkiler” kategorisinin içine eklediği bir cümleyi veri olarak onaylayabilecek.

TKP | EMEK MERKEZİ

TKP | EMEK MERKEZİ

